

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ, nositeljka liste „Da. Mi možemo za građansku Crnu Goru“

CGO: Zanimljivo je da se na vašoj listi našao izrazito veliki broj žena. Šta vas je motivisalo da se na ovaj način okupite pred parlamentarne izbore i kakva je struktura vašeg pokreta?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Mi smo se neformalno okupili davno, negdje 2003. godine. To su bile sve žene, a cilj nam je bio da sprovedemo određene humanitarne akcije za socijalno ugrožene i osjetljive kategorije – starce, djecu, i žene. Nikad se nijesmo bavili medijima, jer ne spadamo u one koji smatraju da svako svoje djelo treba da iznose u javnost. Negdje od 2021. postojimo kao građanski pokret - NVO Mi možemo. Kad smo stavili naziv *Mi možemo*, nijesmo mislili *MI* u pokretu, nego svi zajedno - kao društvo. Tako smo krenuli i u ovu političku utakmicu, zato što nam se ne dopada ova Crna Gora. Mi nikad nijesmo pomišljali da uđemo u politiku, nikad se nijesmo bavili politikom, ali kad smo vidjeli da se neko bavi našim životima, da neko odlučuje u naše ime, a da je taj neko očigledno i manje sposoban i manje obrazovan i manje stručan za to, a i mnogo su mu loše namjere i uglavnom gleda svoj lični i interes svoje političke partije, mi smo odlučili da se uključimo u tu političku utakmicu. Onda smo postali građanski pokret koji se uključio u politički život. Prišle su nam i naše kolege, ima sad već tu nekih 30 – 40 muškaraca, a na izbore idemo u koaliciji sa partijom Građanska Crna Gora. Svi koji smo ušli u pokret smo ostvareni u svojim profesijama i svojim životima, ali smo osjetili potrebu i obavezu da damo doprinos i da ovo društvo i država Crna Gora, za koje cijenimo da idu lošim putem, postanu ljepše mjesto za život za sve nas koji tu živimo.

CGO: Položaj žena u crnogorskom društvu je jedna od okosnica vašeg programa?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Naravno, to je jedna od ključnih tema kojom se mi već decenijama unazad bavimo - položaj žena u crnogorskom društvu i pomoć ženama u Crnoj Gori da svoj život uzmu u svoje ruke i više doprinose i sebi i svojoj porodici i cijelom društvu. To je jedna od stavki, a sad nam je i na prvom mjestu, kad smo se odlučili da idemo na parlamentarne izbore, da se borimo za potpunu depolitizaciju i departizaciju crnogorskog društva. To je preduslov svega dobrog što treba da se desi, tek kad se to uradi u svim sferama života u Crnoj Gori, u svim institucijama, tek onda mogu druge stvari da se rješavaju. Kada ne bude sudstvo podijeljeno politički, kada ne budemo više u Skupštini slušali koje su sudije naše a koje su vaše, i kako ćemo očekivati da te sudije donesu presudu po pravdi i pravu – donijeće po tome kojoj političkoj partiji pripadaju. To stvara kod građana ne samo nesigurnost nego i strah, a mi ćemo se boriti za meritokratiju - da na prava mjesta dođu ljudi koji su obrazovani, stručni i umiju da rade, imaju isustva, dokazali su se, bez obzira kojoj grupaciji pripadaju. Tek kada se to ostvari moći će crnogorsko društvo da ide naprijed. Za to ćemo se mi boriti, to će biti prva stavka, a tek poslije toga rješavaju se sve druge stvari, odnosno radićemo na poboljšanju kvaliteta života građana, a to uključuje i zdravstvo, školstvo, kulturu, a to su stubovi društva koje su svi zapostavili.

CGO: Kakav je položaj žena u crnogorskoj politici, na mjestima odlučivanja, ali i generalno u društvu? Kako komentarišete nedovoljnu zastupljenost žena na ovim pozicijama?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Očito je da su u politici jako malo zastupljene i da su neke partije morale nešto tu da rade po sili zakona. Postoji zakonska odredba da na svako četvrto mjesto mora biti osoba koja pripada manje zastupljenom polu, ali to se nekako podrazumijevalo kod drugih partija - da je u pitanju žena i stavljali su ih na svako četvrto mjesto jer su morali. Ima u crnogorskoj politici jako dobrih žena, bilo ih je sve ovo vrijeme. Nažalost, bilo ih je malo, a ono što ukazuje na to da žena treba da bude mnogo više je i što je u Skupštini najbolje funkcionisao Ženski klub, bez obzira što su tu bile žene iz svih partija. Zašto ih nema više? Mislim da je malo i do samih žena, jer je crnogorsko društvo mjesto gdje se teško žena ohrabri da krene i u tu sferu javnog života, pogotovo tog političkog života gdje je društvo sklono da je posmatra pod lupom i da joj nalazi mane koje ona nema, i da je proziva za stvari za koje se to ne bi smjelo. Žene se onda ustručavaju da krenu u tu sferu. Kod nas na listi je više žena i zato i mislim da je i do žena.

Ne, naravno, samo do žena, jer u partijama koje već postoje muškarci bi itekako trebalo da uključe svoje kolegice, članice porodice za koje znaju da su sposobne i da mogu da obavljaju te funkcije.

Mi u svom pokretu nijesmo imali tih problema, niti kad smo ušli u koaliciju sa već postojećom partijom, a to je Građanska Crna Gora, kod njih nije bila većina žena, ali oni nijesu imali nikakav problem, naprotiv, oni su forsirali našu priču i uključili više žena koje su pripadale njihovoj partiji. Tako smo postali jedna cjelina, i oni su prihvatili da na ključnim mjestima i kod njih, i ispred muškaraca, budu žene koje su iz njihove partije. I ne samo da su prihvatili, nego su zaista svesrdno podržali.

CGO: Pomenuli ste Ženski klub u Skupštini. Da li mislite da unutar tog tijela postoji suštinska solidarnost? Koliko je teško prevazići usko-partijska stanovišta i složiti se makar oko onih pitanja koja su od značaja za same žene?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Možda nije realno ni očekivati da tu postoji solidarnost, ipak, one pripadaju određenim partijama, i kad bi tako bilo, onda bi one formirale svoju partiju. Realno, nije ni za očekivati da one glasaju isto, vidim i po nama - mi smo pokret koji je u koaliciji sa jednom partijom, ali usaglašavamo svoje stavove u nekim ključnim pitanjima. Do sada apsolutno nijesmo imali razmimoilaženja i svi mislimo o svakom ključnom pitanju za Crnu Goru potpuno identično. No, dobro je da su sve one reagovale onda kada je neka od žena bila izložena vrijeđanju, uvredama i napadima. To je podsticaj da se u Crnoj Gori razvija ta ženska solidarnost i da pomognemo i drugim ženama koje su još uvijek u zapecku, koje još uvijek ne smiju da se ohrabre da uzmu svoj život u svoje ruke, da se osnaže da to urade.

CGO: Koje su to prepreke sa kojima se suočavaju žene koje jesu ili žele da budu dio javnog života i da zauzimaju određene pozicije u politici i društvu?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Nijedna žena iz našeg pokreta ili partije sa kojom smo u koaliciji nije možda dobar sagovornik, jer nijedna od nas se nikad nije susrela sa tim nekim opstrukcijama i omalovažavanjem jer je žena i možda ne dobija adekvatno mjesto zbog toga. To se nosi iz porodice, odnosno osnovne ćelije društva, i kako tu žena stekne sigurnost, ako se ona u svojoj porodici osjeća zaštićeno, i ima podršku da ulaže u sebe, da se obrazuje, da uzme svoj život u svoje ruke, da bude ekonomski nezavisna, što je polazište svega, onda će mnogo lakše da se uključuje u sve sfere života.

Mi radimo na tom osnaživanju žena, imali smo mnogo akcija kada su u pitanju samohrane majke. Mi im pomažemo da se one zaposle, da vidimo koje su njihove sposobnosti, koje su njihove kvalifikacije,... Ohrabrujemo ih sve da počnu neki vid preduzetništva, jer postoje uslovi i dobri programi i za žene u biznisu i za početnike u biznisu, samo što ljudi koji su iz tih socijalno ugroženih struktura ne umiju to da iskoriste. Mi smo tu da im pomognemo da počnu svoj mali biznis koji će njima donositi prihode. Imali smo odličnih rezultata i vide se drastične promjene kod tih žena. Tako da je bitno u porodici osnažiti ženu, da iz porodice nosi to da je potpuno ravnopravna sa svojom braćom, da se ona školuje, da počne da radi i da bude ekonomski nezavisna. Sve poslije toga ide mnogo lakše, jer zaista nijedna od nas nije nikada naišla na bilo kakvu prepreku, ali vjerovatno jer nosimo to iz porodice.

CGO: Mislite li da bi jedno od rješenja za osnaživanje žena bio i veći broj žena na mjestima odlučivanja, liderskim pozicijama, koje će im i na taj način slati poruke ohrabrenja?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Već naše pojavljivanje, iako još nijesmo ušli u strukture vlasti, poslalo je odličnu poruku. Nama se javlja veliki broj žena koje su oduševljene i priključuju se, a jako nas raduje činjenica da nam se priključuje veliki broj mladih žena, studentkinja, koje imaju podršku svojih porodica. Imali smo na terenu slučajeve, kad pođemo u grad odakle su naše članice, koje su studentkinje, da nam prilaze njihovi roditelji koji nam zahvaljuju što se njihove ćerke uključuju u ovo. Znači, već se mijenja situacija - očevi hoće svoje ćerke da vide u tom javnom životu, da se one eksponiraju, da pokažu svoje sposobnosti i svoje znanje, želeći da one jednog dana, kad završe studije, počnu da rade i da budu javno eksponirane, da preuzimaju funkcije. Tako da je i naše pojavljivanje uradilo dosta za žene. Definitivno bi

bilo bolje kada bi se povećao broj i u Skupštini i u izvršnoj vlasti, onda bi to postalo nešto je normalno, kao što je u evropskim zemljama. Mi zastupamo tezu za koju mislimo da je realnost - treba da bude više žena, zbog toga što su žene odlučnije, hrabrije, bolje se nose sa problemima uopšte, racionalnije su i mnogo mudrije donose odluke, bez uključivanja prevelike emocije, pogotovo kad su u pitanju odluke koje su važne i za porodicu i za državu i za cijelo društvo. Do sada su imali priliku muškarci političari, pa smo vidjeli da to baš i ne ide kako treba. Sad je prilika za žene da se pokažu u naredne četiri godine.

CGO: Na crnogorskoj političkoj sceni, do sada su oblasti poput nacionalne bezbjednosti, borbe protiv kriminala, odbrane i sl. bile gotovo isključivo "muške". Da li mislite da u tom pravcu treba drugačije razmišljati i postavljati stručne i kvalifikovane žene da rukovode ovim resorima, a kako bismo rušili i postojeće stereotipe da ženama nije mjesto na ovim pozicijama?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Smatramo da bi žene bolje rukovodile svim sektorima. Kad kažu odbrana i bezbjednost, odmah se misli da će neko sad da ide da se bori, da ratuje, itd. Naravno da ima i trenutno žena izvršilaca, ali kad govorimo o čelu sektora, definitivno mislim da bi žene donosile racionalnije, hrabrije, bolje odluke nego muškarci. Naravno, uz svoje saradnike i sa hijerarhijom gdje bi sigurno u tom sektoru bezbjednosti bilo više muškaraca što je i u redu, ali rukovođenje žena tim sektorima bi bilo bolje rješenje. Takođe, sigurni smo da bi u sferi ekonomije i finansija bila bolja žena. Definitivno, koliko god se muškarci u Crnoj Gori hvalili da su oni glava kuće, svima je poznato da je žena stub kuće, žena se bavi finansijama kuće i sve više muškaraca to već i priznaje. I pokazalo se da žena mnogo bolje vodi računa o kućnom budžetu i mnogo racionalnije to radi, a to bi radila i na državnom nivou, tako da bi za sektor ekonomije definitivno trebale žene.

CGO: Istraživanje CGO-a, sa početka kampanje, pokazalo je da je u medijima samo 2% vremena i prostora u posvećeno pitanjima rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena. Zašto mislite da je to tako?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Sve partije, kad idu na izbore, gledaju čime će dobiti najviše glasača. Nažalost, tu još nije došlo pitanje rodne ravnopravnosti, jer smatraju da se neće toliko time dobiti glasova, koliko će možda dobiti nekim identitetskim ili ekonomskim pitanjima. Uvijek su to, navodno, presudni izbori, uvijek se radi o pitanju stanja države i ekonomije, a onda pitanja rodne ravnopravnosti nikako ne dolaze na dnevni red. Mada, da pitate muškarce, oni bi rekli da su žene ravnopravne. Ali, jasno je da žena nema dovoljno i to ne samo u politici, nego nema ih na funkcijama, nema ih na pozicijama direktora preduzeća, itd. Ima ih u sudstvu, medicini, i sl, ali zato što se više usmjeravaju ka tim zanimanjima.

CGO: Postoji li potreba da više radite sa muškarcima u okviru pokreta ili su dovoljno edukovani i senzibilisani oko rodne ravnopravnosti?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Ne, zaista ne. Naprotiv, oni su svoje mjesto prepustili ženama, smatrali da su žene sposobnije, ali opet je to vjerovatno zato što se radi o muškarcima koji su ostvareni u svojim životima i svojim strukama. Muškarcu koji je ostvaren u svom životu i koji je svjestan svojih kvaliteta i svoje jačine neće smetati jaka žena, takva žena će smetati samo onome koji nije ostvaren i koji ima neke komplekse, i zato će mu smetati žena koja je jača i sposobnija od njega.

Kod nas se, čak, desila jedna zanimljiva stvar. Mi smo morali, za predaju izborne liste, da tražimo još muškaraca kako bismo ispunili kvotu. Nama su žene nekako prilazile, spontano, žele promjene, žele da istupaju, pokazuju više hrabrosti... Građani treba da shvate da je njihov glas jako važan, da njihov glas može da bude odlučujući, možda i presudan ko će da uzme taj dio vlasti i kakve će onda odluke donositi.

CGO: U kojoj su mjeri kvote suštinsko rješenje, a koliko samo neka vrsta prelaznog mehanizma?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Mislim da nije loše što se neko sjetio da to ubaci u zakon. Tragično je što je morao neko u zakon da ubaci taj procenat žena, ali je dobro, jer se tako nekako pokrenulo to pitanje, pa mislim da se sad već ide ka tome da će to spontano da se povećava.

CGO: Kako sami muškarci unutar partija mogu doprinijeti i koje akcije treba da preduzmu da bi povećali nivo političke participacije žena?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: Mi, recimo, muškarce koji su u okviru ne samo našeg pokreta, nego i u okviru partije sa kojom smo ušli u koaliciju, neposredno pred izbore, ne moramo posebno da edukujemo, potpuno prihvataju ovu priču i mislim da tu ne treba nikom ohrabrivanje, sem da prihvate da su potpuno ravnopravni, u svakom smislu, žene i muškarci. Naravno da se muškarci u nekom smislu i stvarima razlikuju, ali što se tiče funkcionisanja, rada, poslovanja, zaista pozitivno razmišljam. Muškarac treba je ostvaren, svjestan svojih kvaliteta, i onda neće imati nikakvih problema sa tim što je žena pored njega na nekoj funkciji.

CGO: Posljednjih nekoliko godina, posebno su izraženi govor mržnje, mizogini, seksistički komentari i negativne kampanje usmjerene ka ženama u političkom i javnom životu. Iako naše istraživanje pokazuje da je u prvim danima kampanje za parlamentarne izbore u tom dijelu ostvaren određen pomak, pojedini mediji su i dalje vodili prljave kampanje protiv nekoliko žena iz različitih partija. Međutim, gotovo da su samo žene stale u odbranu svojih koleginica. Zašto je to tako i zar muškarci u tome ne vide problem?

DRAGICA PEROVIĆ IVANOVIĆ: To je definitivno problem, morali su. Prvo su morali oni da se oglase, po meni muškarci moraju da zaštite, da stanu u odbranu svojih koleginica. Žene su se oglasile jer mogu sebe da stave u tu poziciju da ih neko omalovažava, ali je prava stvar tek kad muškarci počnu da reaguju. Nažalost, očito da to nije još uvijek slučaj i nadam se da će se to promijeniti, jer poenta je da oni napadnu toga koji je to rekao i da oni odbrane žene, tek onda će to biti iskrena podrška muškaraca ženama da budu u javnom životu. Kad žena brani ženu ona brani zato što to njoj smeta, vidi i sebe u toj poziciji i brani praktično i sebe, ali prava će stvar biti kad muškarci počnu da na taj način istupaju.